

Lekcja muzyki

Temat: Muzyczne powitanie wiosny – Wielki Post i Wielkanoc.

WIOSNA – klasa IV, czas pracy 45 minut

Na dzisiejszej lekcji poznasz dwa zwyczaje, jak odbywały się w naszym kraju wraz z nadejściem wiosny.

Jak wiadomo kalendarzowa wiosna rozpoczyna się co roku 21 marca. Z tą datą wiążą się pewne starostowiańskie zwyczaje z odległej przeszłości, są to m.in. „topienie Marzanny” i „chodzenie z gaikiem”.

Topienie Marzanny – zwyczaj ludowy związany z folklorem. **Marzanna** to nazwa kukły przedstawiającej boginię, którą w rytualny sposób palono bądź **topiono** w pierwszy dzień wiosny, aby pożegnać zimę. **Zwyczaj** ten, miał zapewnić urodzaj w nadchodzącym roku. Najpierw taką kukłę, po wszystkich domach obnosiły dzieci, następnie dorośli pod koniec dnia, wynosili ją poza granice miejscowości, podpalali i wrzucali do wody.

Magazyn "Polska Wita" wyd. Reader's Digest

***Kukła marzanny** wykonywana była ze słomy, płótna i licznych ozdób (koraliki i wstążek). Wszędzie marzanna wygląda podobnie – była kukłą ze słomy ubraną w łachmany lub lokalny strój ludowy.*

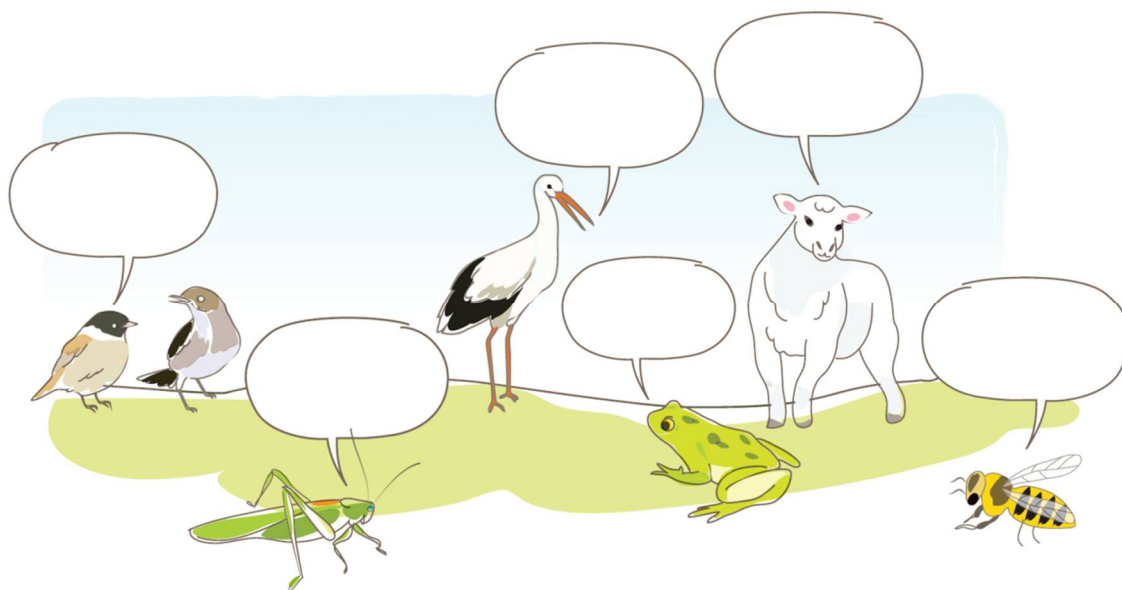
Kiedy na drzewach pojawiły się pierwsze liście rozpoczynał się zwyczaj „**chodzenia z gaikiem**”.

Gaik to sosnowa gałązka przyozdobiona wstążkami i innymi ozdobami, symbolizowała ona nadejście wiosny i rozkwit przyrody a obnoszenie jej po domach miało przynieść mieszkańcom dobrobyt.

Zadanie: Napisz w zeszycie do muzyki na czym polega zwyczaj topienia Marzanny oraz co to jest Gaik?

Zapisz w dymkach odgłosy, jakie wydają przedstawione na rysunku zwierzęta. Ułóż utwór muzyczny z zapisanych dźwięków, a następnie go wykonaj.

WIELKANOC – klasa V, czas pracy 45 minut

Na dzisiejszej lekcji poznasz tradycje związane z Wielkim Postem oraz Wielkanocą, które od wielu lat kultywowane są w naszym kraju.

Wielkanoc to czas, w którym co roku kultywujemy wiele tradycji zwyczajów i obrzędów.

Tradycja – przekazywane z pokolenia na pokolenie treści kultury (takie jak: obyczaje, poglądy, wierzenia, sposoby myślenia i zachowania, normy postępowania), które dana społeczność uważa za szczególnie ważne i warte zachowania obecnie i w przyszłości.

Wybrane polskie zwyczaje i tradycje:

Karnawał i ostatki - to okres zabaw, podczas którego ludzie bawili się, jedli i tańczyli – kończył się on w przeddzień Środy Popielcowej. Później, w okresie Wielkiego Postu, nie było o tym mowy! Post był bardzo surowo przestrzegany.

Środa popielcowa - w tym, dniu rozpoczynał się czterdziestodniowy post, symbolizowany w kościele przez posypanie głów popiołem, co miało przypominać kruchość ludzkiego życia. Zaczynał się wtedy czas pokuty i przygotowywania do świąt.

Wielki Post - obchodzony dawniej bardzo surowo. Nie było mowy o zabawach, muzykowaniu czy tłustym jedzeniu. W tym czasie ludzie więcej się modlili, pomagali ubogim i przygotowywali się do Świąt, zarówno duchowo jak i praktycznie – np. sprzątając obejście, domy i przygotowując ozdoby świąteczne.

Niedziela Palmowa - upamiętnia wjazd Jezusa do Jerozolimy. Tradycyjnie palmy robiono z tych roślin, które rosły nad rzeką – bo płynąca w nich woda dawała roślinom zieleń i życie, te rośliny odradzały się po zimie najszybciej.

Palmę wielkanocną wykonywało się z trzciny, wierzby, ziół, kwiatów suszonych i sztucznych. Był w niej bukszan, jałowiec i kwiatki – żywe i sztuczne. Palma to symbol odradzającego się życia.

Koszyk Wielkanocny, to kosz z pokarmami, czyli tradycyjną święconką. Do koszyczka wkładano: **baranka** – symbol zmartwychwstałego Chrystusa, **jajka** – symbol rodzącego się życia, **chrzan** – symbol siły, **wędlina** – symbol płodności i dostatku, **ser** – symbol zdrowia dla zwierząt hodowlanych, **sól** – symbol oczyszczenia domostwa od złego oraz

istota prawdy, **ciasto** (baby, mazurki i sękacze) – symbol wszechstronnych umiejętności, **chleb** – jest obowiązkowym i pierwszoplanowym produktem, który symbolizuje eucharystię, a jednocześnie jest to podstawowy pokarm codzienny, **sól** – to jeden z kluczowych elementów wielkanocnej święconki. Sól od wieków jest wiązana z duchową mocą i ochroną przed zepsuciem, **baba wielkanocna** – polskie tradycyjne wielkanocne pieczywo cukiernicze, **pisanki** – jaja, które w zależności od regionu zdobione były różnymi technikami plastycznymi (kraszanki, oklejanki, drapanki).

Wielki tydzień – Wielki tydzień, był czasem porządkowania domów i wykonywania pisanek oraz przygotowywania pokarmów. W dawnych czasach w **Wielki Czwartek** pieczono ogromne baby i malowano pisanki. W Kościołach wspominana jest wtedy Ostatnia Wieczerza, podczas której Jezus umył nogi Apostołom. **Wielki Piątek** przeznaczony jest na cichą modlitwę, rozważania i czuwanie, w czasie nabożeństw w kościołach czytany jest opis męki i śmierci Chrystusa z Ewangelii według św. Jana. **Wielka Sobota** to dzień święcenia pokarmów przez kapłanów.

Wielkanoc. W Wielkanoc nie można było nie tylko gotować potraw, lecz także palić ognia pod kuchnią. Wszystkie potrawy powinny być przygotowane wcześniej. W Niedzielę Wielkanocną świętujemy! Wstajemy bardzo wcześnie, by pójść na mszę zwaną rezurekcyjną. Niedziela to najważniejsze święto chrześcijańskie, nazywane dawniej Paschą. Następnie zasiadamy do świątecznego rodzinnego śniadania, dzielimy się jajkiem. Wielkanocna Niedziela to czas przeznaczony na rodzinne biesiadowanie. Dzieci bawią się w poszukiwanie prezentów podrzuconych przez zajaczkę.

Wielkanocny Poniedziałek (lany poniedziałek, śmigus-dyngus) to czas radości, zabawy, psikusów, na które wszyscy czekali przez cały okres postu. W tym dniu polewamy się wodą.

Zadanie. Napisz w zeszycie do muzyki, co oznacza słowo tradycja. Następnie odszukaj w diagramie 6 wyrazów związanych ze zwyczajami wielkanocnymi. Zapisz odnalezione słowa w wyznaczonym miejscu.

Ś	W	I	Ę	C	O	N	K	A	P
M	I	D	Y	N	G	U	S	Ś	I
I	O	Y	P	I	S	A	N	K	S
G	S	C	A	T	R	A	D	O	A
W	I	E	L	K	A	N	O	C	N
B	W	Ś	M	I	G	U	S	Y	K
P	I	S	A	N	G	U	S	H	A

Potem zastanów się jakie zwyczaje wielkanocne są znane w twoim regionie. Następnie krótko przedstaw jeden z nich.

Nazwy obyczajów: _____

Opis wybranego obyczaju: _____

WIOSENNA PRZYRODA I MUZYKA – klasa VI, czas pracy 45 minut.

Na dzisiejszej lekcji dowiesz się jak można malować muzyką oraz co to jest muzyka ilustracyjna i programowa?

Wiosna to szczególny czas, w którym zastygła na okres zimy przyroda znowu budzi się do życia. Można w tym czasie po ustaniu zimowej ciszy usłyszeć wiele odgłosów budzącej się do życia przyrody:

- szum strumyków powstałych z topniejącego lodu i śniegu;
- śpiew powracających z ciepłych krajów ptaków;
- szumienie zieleniących się drzew;
- płas kropel spadającego deszczu;
- brzęczące owady.

Jest to okres tak inspirujący, dla artystów z różnych dziedzin sztuki, że wielu z nich chce ująć go i przedstawić w swoich pracach. Kompozytorzy wielu epok próbowali bardzo często w swoich dziełach naśladować odgłosy przyrody. Można to nazwać „malowaniem muzyką”, polega to, na tym, że za pomocą dźwięków, różnych instrumentów, i odpowiednio dobranych elementów muzyki utwory mają na tyle pobudzić wyobraźnię słuchacza, aby ten mógł sobie wyobrazić w głowie określone zjawiska z otaczającego świata przyrody. W ten sposób powstała muzyka ilustracyjna i programowa.

Muzyka ilustracyjna – muzyka naśladowująca dźwięki z otaczającego świata, przede wszystkim odgłosy przyrody.

Muzyka programowa – muzyka nawiązująca do dzieł literatury, malarstwa lub wydarzeń historycznych. Kompozytorzy bardzo często swoim utworom nadawali tytuły takie same, jak źródło ich inspiracji. Zwykle dołączali również do swoich kompozycji komentarz zwany programem.

Przedstawianie w muzyce pewnych odgłosów, możliwe jest przez odpowiednie dobranie instrumentów lub głosów ludzkich, w muzyce nazywamy to **kolorystyką**.

Kolorystyka – to element muzyczny związany z barwą dźwięku. Dzięki niej ta sama melodia wykonana np. na fortepianie lub zaśpiewana albo zagrana przez orkiestrę symfoniczną będzie brzmiała zupełnie inaczej. Kolorystyka zależy zatem od doboru odpowiednich instrumentów bądź śpiewaków oraz ich barwy dźwięków. Dźwięki wydobywane na różnych instrumentach posiadają pewną charakterystyczną jakość pozwalającą nam rozpoznać, jaki instrument gra, nawet jeśli go nie widzimy.

Barwa dźwięku to niepowtarzalne brzmienie głosu ludzkiego lub instrumentu. Dzięki niej rozróżniamy poszczególne brzmienie głosów wokalnych a także brzmienia wszystkich instrumentów.

Zadanie. Napisz w zeszycie do muzyki definicje muzyki programowej oraz ilustracyjnej. Następnie zastanów się i napisz, za pomocą jakich instrumentów lub przedmiotów można naśladować podane wiosenne dźwięki.

- bzyczenie pszczoły – _____
- kukanie kukułki – _____
- wiosenny wietrzyk – _____
- bieg polnej myszki – _____
- wiosenny deszcz – _____
- kumkanie żaby – _____

MUZYKA NA WIELKI POST I WIELKANOC - klasa VII, czas pracy 45 minut.

Na dzisiejszej lekcji dowiesz się jakie utwory muzyczne związane są z Wielkim Postem.

Dawniej podczas Wielkiego Postu nie wolno było używać instrumentów melodycznych. Nie przeszkodziło to jednak w tym, że wydarzenia te często były inspiracją dla wielu artystów. Kompozytorzy często sięgali po wielkie formy muzyczne takie, jak oratoria i pasje, które przeznaczone były do wykonywania przez dziesiątki instrumentalistów oraz śpiewaków.

Oratoria i pasje to utwory o tematyce religijnej, przedstawiające wydarzenia upamiętniane w okresie Wielkanocnym. Zawierają partie przeznaczone dla solistów, którzy wcielają się w postaci z Nowego testamentu, a także partie chórów i narratora, który objaśnia akcję.

W tym czasie w wielu regionach polski możemy wziąć udział w **Misterium męki Pańskiej** lub pasji, jest to sztuka pasyjna, widowisko teatralne, religijne o męce i śmierci Jezusa Chrystusa.

Oratorium – wielka forma muzyczna wokalnie-instrumentalna, wykonywana początkowo w kościele, a obecnie zazwyczaj na estradzie koncertowej. W wykonaniu oratorium biorą udział śpiewacy-soliści, chór, orkiestra oraz narrator. Oratorium zbliżone jest do opery, lecz pozbawione jest akcji scenicznej, a jego tematyka najczęściej jest religijna.

Pasja – forma muzyczna, której osnowę dramatyczną stanowią dzieje męki i śmierć Jezusa Chrystusa, a tekst zaczerpnięty jest zwykle z Ewangelii. Fragmenty Ewangelii opowiadające o męce Pańskiej – ostatnich 12 godzinach życia Jezusa Chrystusa, od pojmania w Ogrójcu do śmierci na krzyżu na wzgórzu zwanym Gólgota.

Forma muzyczna – ogólna budowa utworu muzycznego.

Zadanie. Napisz w zeszycie do muzyki definicję form muzycznych: oratorium i pasji. Posłuchaj utworu Jerzego Fryderyka Haendla Alleluja z oratorium „Mesjasz”. Zapisz w zeszycie kilka zdań związanych z odczuciami po wysłuchaniu tego utworu.

Link do utworu: https://www.youtube.com/watch?v=SZx_oyeN_vI

Opracowano na podstawie podręcznika „Lekcja muzyki” autorstwa Moniki Gromek oraz Grażyny Kilbach a także książki „Zwyczaje i obrzędy” Renaty Hryń-Kuśmierk oraz artykułów i stron internetowych:

<https://www.mjakmama24.pl/> Marzanna – skąd wzięto się topienie marzanny?

<https://dziecisawazne.pl/> Tradycje wielkanocne. Jak to było kiedyś...

<http://www.muzykotekaszkolna.pl/>

<https://pl.wikipedia.org/>